

Cristian-Tudor ȘERBAN*

**CONTRIBUȚII LA ROLUL ECONOMIEI DIN ROMÂNIA
LA EFORTURILE MILITARE ALE GERMANIEI ÎN
TIMPUL CELOR DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE**

***Contributions regarding the role of Romania's economy
for Germany's military efforts during the two world wars***

Abstract: Romanian historiography after the First World War focused on the importance of the 1918 moment and neglected the problems during the years of occupation. After the Second World War the communist regime did not allow the freedom to do research regarding this subject. Finally, in recent decades, historiography has consistently tried to recover in these fields of research, but still focused on the problem of oil production and its importance for the German Army. The present study aims to capture the other industries regarding which there also was a high interest, but which have not been researched so in depth so far.

A very important aspect will be to look at the level of economic development of Romania at the outbreak of the wars, in 1916 and in 1941. Also, not too much information is available regarding the other economic areas that Germany has sought to use to support their war effort. In the end, we want to reveal the changes in the attitude of the Germans regarding their economic interests in Romania, except that we will not focus on the petrochemical industry but rather on agriculture.

Keywords: First World War, German occupation, Second World War, Economic relations, Romanian economy.

* * *

Cercetarea de față analizează două perioade diferite, atât prin prisma mentalităților cât și a atitudinii în privința economiei, România beneficiind de anii de pace din interbelic pentru a-și dezvolta ramurile industriale și capacitatea de producție agricolă. Relațiile economice dintre România și Germania au fost influențate mai ales din caracterul relațiilor diplomatice, astfel încât am urmărit și analizat pozițiile de pe care au

* Ph.D. Candidate, University of Bucharest; serban.cristian.tudor@gmail.com.

Date submitted: 12 August 2015

Revised version submitted: 11 October 2015

Accepted: 02 November 2015

negociat cei doi actori implicați, aspect asupra căruia nu ne vom concentra în întregime. Pe parcursul acestui studiu vom identifica o serie de asemănări și diferențe în ceea ce privește schimburile economice pentru perioadele celor două războaie mondiale.

În încercarea de a identifica ce anume a generat interesul Germaniei pentru economia și resursele României, starea de război a fost factorul dominant în cele două cazuri pentru ca Germania să vadă în România nu doar un stat cu care să se alieze, ci mai degrabă o regiune bogată în resurse naturale care să îi permită să desfășoare acțiunile militare. Principala resursă necesară continuării războiului, și anume petrolul, a fost bine analizată în istoriografia românească, motiv pentru care nu vom insista în acest domeniu și ne vom axa pe producția de cereale și sectoarele industriale.

În privința Primului Război Mondial sunt cunoscute dificultățile economice cu care se confrunta Germania pentru a continua războiul pe cele două fronturi împotriva forțelor Antantei. Situația deficitară a aprovizionării cu alimente a populației și armatei era rezultatul blocadei continentale impusă de puterile Antantei.

Pentru anul 1916, situația se anunța tot mai dificilă pentru Germania în contextul în care Franța și Marea Britanie căzuseră de acord în decembrie 1915 pentru a achiziționa întregului surplus de cereale din România din producția anului 1916, pentru a evita ca acestea să ajungă în tabăra Puterilor Centrale precum în cazul anului precedent. România devenea astfel un element important al blocadei economice contra Germaniei ce urmărea scurtarea războiului¹, plan care s-a destrămat însă după înfrângerile suferite de Armata Română în campania din 1916.

Odată cu intrarea în război a României au fost organizate o serie de întrevederi între reprezentanți ai Puterilor Centrale pentru a realiza planuri de acaparare a resurselor țării. Într-una din aceste conferințe, care a avut loc la Berlin în perioada 28-29 octombrie 1916, reprezentanți ai Germaniei, Austro-Ungariei și Bulgariei au luat măsuri pentru exploatarea economică a produselor din România, viitoarea administrație și adoptarea unui nou sistem fiscal. Discuții ulterioare au avut loc la Viena, unde s-a pus problema repartizării materiilor prime și a rolului pe care urma să-l joace Statul Major Economic², asupra cărora vom reveni în paginile următoare.

După ocuparea a două treimi din teritoriul României, a fost instalată o administrație militară prin intermediul căreia Puterile Centrale au început să aplice deciziile luate anterior referitoare la exploatarea economică a teritoriilor ocupate. Primele măsuri au fost o serie de ordonanțe care obligau populația civilă și comercianții să își declare rezervele de produse³,

¹ ANIC, Franța 316: 991-995.

² Răcilă 2005: 72.

³ *Gazeta Bucureștilor* 21 decembrie 1916: 4.

precum zahărul, cerealele, băuturile spirtoase, păsările, animalele domestice și obiectele de cauciuc⁴.

Interesele economice au luat forma unui jaf organizat în cele mai mici detalii prin intermediul unui instrument central de administrație, numit Statul Major Economic (*Wirtschaftstab*), al cărui scop era acela de a exploata resursele țării prin orice mijloace posibile: rechiziții, privațiuni de consum, cartelare a alimentelor de bază.

Pe data de 1 ianuarie 1917, sub egida Statului Major Economic a fost tipărită la Berlin lucrarea *Economia Națională Românească* [*Die Rumanische Volkswirtschaft*] în care se regăseau informații despre elementele economice ce urmau a fi folosite pentru continuarea războiului⁵. Agenții economici din teritoriu au beneficiat de dicționare suplimentare cu indici demografici, economici, fiscali și administrativi, câte unul pentru cele patru regiuni istorice (I - Oltenia, II - București și Valahia, III - Moldova și IV - Dobrogea). Aceste dicționare au fost documentate în perioada de neutralitate de rețeaua de spioni germani; ele cuprind informații detaliate ale tuturor localităților urbane și rurale din România referitoare la punctele de desfacere a oricăror tipuri de mărfuri și produse, locația depozitelor de materiale de construcții și de cereale, numărul atelierelor de producție, a fabricilor de produse alimentare etc⁶. Pe parcursul ocupației, toate unitățile administrative, industriale și de comunicație menționate în aceste dicționare au fost trecute sub controlul militar al Puterilor Centrale.

În urma mai multor transformări, în ultima parte a ocupației, au funcționat 17 secții în cadrul Statului Major Economic⁷, fiecare reprezentând un domeniu de interes în procesul de exploatare a României în cele mai mici detalii.

Un element constant a fost reprezentat de atenția foarte mare pentru produsele alimentare, dată fiind criza prin care treceau statele Puterilor Centrale. Bunurile acaparate de ocupanți au fost împărțite în două categorii: pentru întreținerea armatei de ocupație și pentru consumul civililor din propriile teritorii⁸, proces care s-a desfășurat în detrimentul populației autohtone românești care s-a văzut nevoită să se confrunte cu nenumărate lipsuri alimentare. De exemplu, odată cu înființarea secțiunii XI - Pescuitul, într-unul din ziarele acceptate de ocupanți se făcea

⁴ Bacalbașa 1921: 47-49.

⁵ Georgianu 1920: 18.

⁶ *Rumänien kleines wirtschaftspolitisches Adressbuch* 1917.

⁷ În urma ultimei reorganizări Statului Major Economic, în componența acestuia intrau: I. Procurarea de alimente și furaje; II. Agricultură; III. Expedițiuni-transport; IV. Materii prime și fabricate de război; V. Statistica și distribuția; VI. Uleiurile minerale; VII. Industria lemnului; VIII. Silvicultura și vânatul; IX. Electrotehnica; X. Utilizarea mașinilor; XI. Pescuitul; XII. Minele; XIII. Întreprinderile industriale de război; XIV. Chestiunile economice în general; XV. Financiară; XVI. Contenciosul; XVII. Chestiuni muncitorești. Vezi, Georgianu 1920: 12-15.

⁸ Rădulescu-Zoner & Marinescu 1993: 138.

mențiunea: „cantitățile mari de pește ce se speră că se vor prinde [...] se vor întrebuința în primul rând pentru nevoile trupelor, apoi pentru alimentarea populației civile”⁹.

Totodată, trebuie menționat că resursele care se regăseau în „Zona Armatei a 9-a de operație” (județele Râmnicu Sărat, Buzău, Brăila și o parte a județului Putna) erau dedicate exclusiv pentru întreținerea trupelor¹⁰, iar exporturile de produse către Puterile Centrale erau efectuate din celelalte teritorii.

Scrisoarea lui Grigore Antipa din februarie 1917, în calitate de girant al Ministerului Agriculturii și Domeniilor, către Administrația Militară deplânge lipsurile cu care se confruntă populația civilă: alimente de bază, lemne, petrol și alte produse de consum, demers ce a rămas fără nicio urmare¹¹.

După confruntările militare din vara anului 1917 și în contextul evenimentelor din Rusia, participarea României la Primul Război Mondial intra într-o nouă etapă. În urma armistițiului de la Focșani, au fost demarate negocieri privind încheierea unui păci separate, la cererea tot mai insistentă a Puterilor Centrale, fără ca activitatea Statului Major Economic să fie perturbată. Chiar în timpul negocierilor Vintilă I. Brătianu nota: „din informații precise venite din teritoriul ocupat, în acest moment se rechiziționează cereale, vite și alte produse agricole contra bonuri de rechiziție, iar aproape toate pădurile au fost puse în exploatare forțată contra acelorași bonuri”¹².

Tratatul de pace au fost finalizate de guvernul conservator condus de Alexandru Marghiloman, care a încercat să negocieze în perioada 9/22 martie 1918 - 24 aprilie/7 mai 1918, ultima dată fiind cea în care a fost semnată Pacea de la București, fără a putea obține vreo concesie din partea Puterilor Centrale¹³. Pacea separată a reprezentat un nou moment în definirea intereselor economice germane în România, întrucât urma să aibă ca bază legată un tratat între părțile implicate. În realitate, reprezenta continuarea stării de ocupație și exploatare economică¹⁴. România pierdea Dobrogea, teritorii din zona muntoasă, și controlul resurselor naturale ale țării. În tratat era precizat că „părțile contractante renunță reciproc la despăgubirea de război”, însă „pentru regularea pagubelor de război rămân rezervate convenții speciale”¹⁵.

Revenind asupra problemei cerealelor, România era obligată ca în următorii 9 ani să își exporte produsele agricole doar în Germania și

⁹ Lumina 4 septembrie 1917: 2.

¹⁰ Georgianu 1920: 4.

¹¹ Antipa 1929: 33-34.

¹² Brătianu 1919: 23.

¹³ Anastasie 2003: 449.

¹⁴ Anastasie 2003: 450.

¹⁵ Brătianu 1919: 18.

Austro-Ungaria. Doar surplusul de cereale refuzat de Puterile Centrale putea fi exportat în alte state, însă doar cu acordul acestora¹⁶.

Pe data de 4 noiembrie 1918, comandamentul căilor ferate de ocupație a întocmit un tabel cu informații statistice referitor la produsele care au părăsit teritoriul ocupat al României către statele Puterilor Centrale. Astfel, în intervalul 1 decembrie 1916 - 31 octombrie 1918, din România au fost înregistrate 2.161.905 t de cereale, leguminoase, furaje și oleaginoase, majoritatea transporturilor având ca destinație Germania și Austro-Ungaria¹⁷.

Conform Convenției de la Viena din 7 august 1917, alimentele și furajele erau împărțite între Germania și Austro-Ungaria conform unei cote zilnice ce trebuia trimisă în aceste țări, stabilită inițial la minim 6.000 t, Germania fiind ușor favorizată. Ulterior, în februarie 1918 au avut loc noi negocieri între cele două părți și s-a ajuns la un acord ca respectiva cotă de distribuție să fie de 1:1, iar cantitatea minimă ce trebuia exportată zilnic să fie de 4.000 t¹⁸. În ceea ce privește numărul de animale sacrificate sau exportate de administrația militară de ocupație, cifra se ridică la peste 1,4 milioane bovine, 600.000 cabaline, 6,4 milioane ovine și 1 milion porcine¹⁹.

În condițiile în care situația a devenit și mai dificilă în primăvara anului 1918, în principal din cauza problemelor din Austro-Ungaria, rechizițiile de produse alimentare din România au fost sporite, fapt care a condus la amplificarea greutăților pentru populația civilă. În vederea soluționării problemei aprovizionării populației autohtone, Grigore Antipa dorea înființarea unei direcții economice la București care trebuia „să coordoneze interesele consumației cu acelea ale exportului”. Demersul a fost abandonat deoarece partea germană nu a dorit să coopereze în acest sens²⁰.

Conform informațiilor din aceeași statistică germană din 4 noiembrie 1918, din România au fost rechiziționate și expediate în afara granițelor cantități importante de piei brute și neprelucrate, lemn, sare, mașini, unelte fer și metale, chimicale, textile, alcool, spirt și tutun²¹. Pe baza unei convenții din 29 octombrie 1916, mașinile, instalațiile din fabrici și alte instrumente industriale reveneau Austro-Ungariei, în timp ce Germania își rezerva dreptul asupra mașinilor speciale. Lemnul era destinat în primul rând pentru satisfacerea nevoilor armatei, restul fiind exportat. Problema materiilor prime de război, precum pieile tăbăcite și netăbăcite, lână a fost tranșată printr-o convenție în 20 noiembrie 1916, într-o proporție de 7:4 pentru cele brute și 6:5 pentru cele prelucrate în favoarea Germaniei²².

¹⁶ Brătianu 1919: 30.

¹⁷ Vezi Tabelul 1 de la anexe.

¹⁸ Georgianu 1920: 32.

¹⁹ Georgianu 1920: 95.

²⁰ Brătianu 1919: 76.

²¹ Vezi Tabelul 2 de la anexe.

²² Georgianu 1920: 34-35.

Întrebuințarea acestor resurse pentru continuarea războiului a creat mari dificultăți populației civile în privința achiziționării de produse vestimentare și farmaceutice pe lângă penuria de alimente. Cantitățile de produse care se regăseau pe piață erau în cantități insuficiente și la prețuri foarte ridicate.

Fără a insista asupra produselor petrolifere, între 1 decembrie 1916 și 31 octombrie 1918, Germania a primit din teritoriul ocupat 899.944 t (gaz, benzină ușoară, benzină nerafinată, uleiuri de uns, motorină, alte produse petrolifere), Austro-Ungaria 231.176 t (petrol brut), Turcia 13.825 t și Bulgaria 5864 t. În total, autoritățile militare s-au îngrijit să expedieze din țară o cantitate de 1.140.809 t²³. În urma Tratatului de Pace de la București, toate terenurile aparținând Statului erau concesionate către societatea *Ollanderin Pachet Ges* pentru următorii 30 de ani, cu posibilitate de prelungire până la 90 de ani. În primii 30 de ani, societatea urma să dea Statului Român 8% din valoarea țiteiului anual produs²⁴.

Vintilă I. Brărianu, lider liberal aflat în refugiu în teritoriul național aprecia referitor la pacea separată că există „tendința de a distruge orice inițiativă industrială din România și de a ne face tributari industriei austro-germane”²⁵.

* * *

În ceea ce privește situația din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, contextul extern pentru a atrage România de partea celui de-Al Treilea Reich a fost bine pus la punct în anii precedenți declansării conflictului. Pe data de 23 martie 1939 a fost semnat primul acord comercial între Germania și România pentru produsele petroliere și agro-alimentare. În urma cedărilor teritoriale din 1940 și după venirea la putere a guvernului condus de Ion Antonescu, pe 4 decembrie 1940 a fost încheiat un nou acord economic pentru a corespunde situației²⁶. Având experiența primei conflagrații, oficialii de la București au fost mult mai atenți în a gestiona relațiile comerciale cu Germania, astfel încât să nu existe o nouă formă de exploatare economică.

Acceptarea pe teritoriul țării a Misiunii Militare Germane începând cu octombrie 1940 a reprezentat momentul de instalare a dominației germane și transformarea României într-un stat satelit²⁷. Cu acest prilej, Joachim von Ribbentrop îl informa pe Viaceslav Molotov că trupele Germaniei veniseră la cererea guvernului român, „ținând seama de interesul nostru de a se menține liniștea și ordinea în Balcani și de a proteja

²³ Georgianu 1920: 23.

²⁴ Brătianu 1919: 37-48.

²⁵ Brătianu 1919: 33.

²⁶ Spiridon 2004: 80.

²⁷ Buzatu 1998: 333.

interesele noastre pentru petrol și cereale contra oricăror încercări de tulburare din partea Angliei, ne-am declarat dispuși să răspundem acestei invitații. După cum Uniunea Sovietică știe, noi avem un interes vital față de aceste teritorii”²⁸.

Interesul economic german a fost susținut și public în cadrul unei conferințe din noiembrie 1941, România fiind văzută la Berlin în calitate de partener economic, dar mai ales ca sursă de aprovizionare cu materii prime: „România formează nu numai o piață de desfacere directă pentru exportul german, ci o punte importantă pentru asigurarea influenței germane la Marea Neagră și în Ucraina. [...] România dispune de gaz ieftin și petrol și afară de aceasta, este un teren de cultivare rentabilă a plantelor industriale, chiar fără îngrășămintele chimice”²⁹. Tot la Berlin se purtau discuții referitoare la industrializarea României, în special în ceea ce privește mecanizarea agriculturii, industria petroliferă și gazul natural cu chimia care rezultă din el³⁰.

După cum am menționat anterior, spre deosebire de perioada Primului Război Mondial, Statul Român a insistat pentru a-și exprima punctul de vedere în cadrul tratatelor comerciale. Guvernul condus de Ion Antonescu a stabilit o serie de principii directe în privința colaborării cu Germania, și anume: exporturile să fie făcute după asigurarea consumului intern; schimburile să fie realizate la prețuri fixe și să existe un echilibru; să se primească mașini agricole, unelte și pisese de schimb; petrolul să se livrează pentru armament; și efortul de finanțare să fie plătit cu aur și devize fixe³¹.

Încă de la sfârșitul anului 1940, principalele probleme ale tratatelor economice vizau cererile masive de petrol, resursele necesare pentru întreținerea trupelor germane staționate în România, modalitatea de plată a exporturilor României către spațiul german. În vederea pregătirii de război, Al Treilea Reich necesita cantități tot mai mari de petrol, cereale și alte articole din România, urmând ca la schimb să fie oferite cocs, feromangan, produse industriale semifabricate etc³². România a ajuns să fie de acord cu „coordonarea reciprocă și colaborarea industriei române cu cea germană, cu luare în considerare a intereselor germane de export”³³, iar în consiliul economic din 22 mai 1941, era adusă în discuție dominația economică pe care o exercita Germania: „azi, Balcanii economici sunt dominați de Germania, ca și întreaga Europă”³⁴.

²⁸ Buzatu 1998: 334.

²⁹ ANIC, SUA 75: 3.467.150.

³⁰ ANIC, SUA 75: 3.467.156.

³¹ Giurescu: 84.

³² Constantiniu 2008: 194.

³³ Hillgruber 2007: 114.

³⁴ Eds Ciucă & Ignat 1999: 524.

Această dominație încerca să își facă loc și în industriile siderurgică și mecano-metalurgică - uzinele *Malaxa*³⁵, prin intermediul concernului *Hermann-Görings-Werke*. Astfel, partea germană urmărea organizarea industriei românești „producătoare și prelucrătoare de fier” sub influența uzinelor *Hermann-Görings-Werke*³⁶. Oficial, „scopul acestei colaborări este mai mult raționalizarea industriei române, utilizarea cea mai bună a capacității sale în timp de război și în timp de pace”³⁷.

Existau interesele germane și la societățile *Reșița și Tital - Nădrag - Călan* și la șantierele navale ale României. În ianuarie 1942, concernul *Herman Goering Werke* intenționa să intre în posesia unor mari pachete de acțiuni la cele două combinate metalurgice recent menționate. În același timp, germanii controlau deja *Uzinele Reșița* printr-o companie terță (*Zbrokovka*) care deținea pachetul majoritar de acțiuni³⁸.

Într-o ședință a consiliului de miniștri din septembrie 1941, Ion Antonescu ridică problema „că schimbul cu Germania este în dezavantajul nostru, pentru că germanii iau de la noi, dar noi nu luăm de la ei. Dacă luăm numai armament de la ei, n-am făcut nimic, pentru că armamentul nu este producător de venituri”³⁹.

Problema a fost ridicată și în timpul negocierilor, însă fără vreo soluționare, iar pe 17 ianuarie 1942 a fost încheiat un nou acord privind exportul de produse românești în baza unui credit de 600 milioane mărci, în timp ce pentru petrol se cereau și alte produse, nu doar echipamente militare⁴⁰.

Un nou protocol economic a fost încheiat pe 17 ianuarie 1942 la Berlin, însă nerespecarea termenilor de către partea germană a precedentului acord provoca deja dificultăți țării și populației civile. Mihai Antonescu preciza : „noi hrănim trupele germane, în cadrul contingentelor pe care le angajăm să le dăm germanilor” ... „profită de orice mijloace, chiar de trenuri speciale, ca să treacă peste frontieră aceste produse ale solului românesc, fără posibilitatea pentru noi de a controla cantitățile sau calitățile acestor produse”, făcând referire la grădinile de zarzavaturi pe care germanii doreau să le extindă⁴¹.

De exemplu, la punctul de frontieră Curtici, notele informative ale Direcției Generale a Poliției înregistrau numeroase trenuri încărcate cu alimente care părăseau țara spre Germania. Doar pentru zilele de 9 și 10 iunie 1942 erau menționate 2 vagoane cu mazăre, 5 vagon cu tutun, 12

³⁵ Eds Ciucă & Ignat 1999: 517.

³⁶ Eds Ciucă & Ignat 1999: 528-529.

³⁷ Eds Ciucă & Ignat 1999: 529.

³⁸ ANIC, DGP 31/1942: 90.

³⁹ Eds Ciucă & Ignat 2000: 661-662.

⁴⁰ Hillgruber 2007: 323.

⁴¹ Eds Ciucă & Ignat 2002: 41.

vagoane porumb, 15 vagoane cu boi, 2 vagoane cu alcool, 5 vagoane cu piei brute și 3 vagoane cu ouă⁴².

Cu toate acestea, în cadrul vizitei la Adolf Hitler din februarie 1942, poziția lui Ion Antonescu era de a continua războiul: „România stă la dispoziția Reich-ului german cu toate resursele sale militare și economice”⁴³.

La sfârșitul anului 1942, apar noi tensiuni cauzate de nerespectarea acordurilor, și anume de întârzierile de livrări de armament. Pe 4 februarie 1943 a fost semnat un nou protocol economic la Berlin, valabil până în septembrie 1943, iar un nou credit de 600 milioane de mărci a fost aprobat pentru a fi continuate schimburile comerciale⁴⁴.

Înfrângerile suferite pe frontul de est și dificultățile economice interne tot mai mari din cauza susținerii efortului de război au generat adoptatea unei noi atitudini din partea României. Principala problemă în privința acestor interese germane era reprezentată de lipsa de beneficii pentru România, mai ales că plățile se realizau în mărci, iar o bună parte din produsele primite, în special tehnică militară, erau distruse pe front sau folosite pentru a înarma trupele staționate în țară. Totodată, exista o disproporție între prețul echipamentelor militare și cel al resurselor exportate de România, ceea ce avantaja Germania⁴⁵.

În Consiliul de Miniștri din 23 februarie 1944 se aprecia că: „nu se poate ca noi să continuăm să dăm cereale - ceea ce pentru Germania reprezintă aur - și petrol, iar Germania să nu ne dea metale, mașini, minereuri și unelte, care pentru noi reprezintă tot aur”⁴⁶. În această perioadă, Germania cerea pe lângă cantitățile anuale, să fie exportate în plus: petrol în valoare de 32 de miliarde lei, 60.000 vagoane grâu, 25.000 vagoane porumb și orz, 5.000 vagoane oleaginoase, 1.000 vagoane soia, 100.000 vite, porci etc⁴⁷.

Pe baza informațiilor din Serviciul de Statistică al Reichului [*Der deutsche Aussenhandel nach Ländern*] situația export-import pentru perioada 1940-1943 era una favorabilă României, însă principala problemă era aceea că plățile erau făcute în mărci. Prin acordurile economice menționate anterior, valoarea mărfurilor primite de România a fost de 2.145 milioane mărci, iar cele expediate de România a fost de 1.095 milioane mărci.

În anii participării României la cel de-al Doilea Război Mondial alături de Al Treilea Reich, principala categorie de produse de interes pentru germani au fost cele petroliere, urmată într-o proporție semnificativă de cereale. În cantități importante menționăm produsele

⁴² ANR, DGP 31/1942: 59.

⁴³ Calafeteanu 1999: 118.

⁴⁴ Hillgruber 2007: 327.

⁴⁵ Constantiniu 2008: 196.

⁴⁶ Eds Ciucă & Ignat 2007: 185.

⁴⁷ Eds Ciucă & Ignat 2007: 171.

vegetale alimentare, animalele vii, produsele animale alimentare, produsele animale nealimentare, lemnul și produsele derivate⁴⁸. Principalele produse agro-alimentare pe care Germania le primea din România erau: grâu, secară, orz, porumb, păstăioase, vite cornute, porci, carne, ouă, iar în privința produselor industriale, pe lângă cantitățile enorme de petrol, România exporta bauxită, criolit, nichel și minereu de mangan⁴⁹.

În perioada 1941-1943, Germania a primit 585.598 tone de produse agro-alimentare⁵⁰, dintre care 52% din această cantitate doar în 1941. Referitor la produsele industriale, în perioada 1941-1943 se poate observa același trend descendent al cantităților exportate de România. Din totalul de 5.214.943 tone de produse industriale, 46% au reprezentat cantitatea pentru anul 1941⁵¹.

Deși importurile României din Germania au crescut semnificativ începând cu 1942, majoritatea produsele primite în cantități mari puteau fi utilizate în dezvoltarea industrială și de infrastructură a țării⁵². Pe lângă acestea, s-au mai primit: mașini agricole, autocamioane, locomotive cu abur, pompe compresoare, explozibili și muniții materii inflamabile, mașini-unelte, instalații de foraj, autocamioane de transport, mașini pentru filaturi și industria pielăriei, mașini pentru industria alimentară, produse electrotehnice, produse de mecanică fină și produse optice.

* * *

Relațiile economice germano-române, pentru anii Primului Război Mondial s-au rezumat la un regim de exploatare economică fără limite, în cadrul căruia a existat o lipsă de control din parte autorităților române situate în teritoriul ocupat. Exporturile de produse alimentare s-au resimțit cel mai puternic în mediul urban prin politica de micșorare treptată a rațiilor zilnice, în timp ce produsele industriale de primă necesitate se găseau în cantități mici și la prețuri foarte ridicate. Această politică de exploatare economică era generată de situația dezastruoasă cu care Puterile Centrale se confruntau, continuarea războiului și întreținerea civililor necesita cantități enorme de produse petroliere (1.140.809 tone) și alimentare (2.161.905 tone) care nu puteau fi obținute în propriile teritorii.

⁴⁸ Vezi Tabelul 5 de la anexe.

⁴⁹ Hillgruber 2007: 474.

⁵⁰ Vezi Tabelul 3 de la anexe.

⁵¹ Vezi Tabelul 4 de la anexe.

⁵² De exemplu, în intervalul menționat s-au primi: țevi din oțet (19.400 t - 1941, 58.000 t - 1942 și 53.000 t - 1943), profile și bare de fier (între 20.000 și 30.000 t anual), materiale pentru suprastructura căilor ferate (13.200 t - 1941, 81.000 t - 1942 și 72.000 t - 1943), produse semifinite din fier (56.000 t - 1941, 97.000 t - 1942 și 44.000 t - 1944), cărbune (20.000 t - 1941, 386.000 t - 1942 și 642.000 t - 1943), cocs (74.000 t - 1941, 137.000 t - 1942 și 142.000 t - 1943). Hillgruber 2007: 475-476.

În intervalul 1941-1944, deși Germania deținea monopol asupra produselor comerciale românești prin intermediul a două tratate economice încheiate în 1939 și 1940. Obținerea cantităților necesare pentru continuarea războiului trebuia însă stabilită prin intermediul unor convenții comerciale de import-export care să avantajeze ambele părți. Exporturile românești au continuat să fie considerabile însă nu s-a mai ajuns la situația din conflagrația anterioară când populația civilă a avut de suferit. Produsele alimentare, deși erau distribuite tot pe bază de cartelă, erau disponibile pentru populația civilă, fiind depășite problemele decembrie 1942⁵³. În ședințele consiliului de miniștri au existat numeroase discuții referitoare la rentabilitatea acestor schimburi și la efortul economic pe care România îl depunea în continuarea războiului alături de puterile Axei.

⁵³ Giurescu 1999: 88.

ANEXE

Tabelul 1
Cerealele, furajele și alte alimente exportate de inamic
între 1 decembrie 1916 și 31 octombrie 1918

*Cantitățile sunt exprimate în tone	Țările de destinație				Total
	Germania	Austro-Ungaria	Turcia	Bulgaria	
Grâu	483.002	643.957	140.273	5.950	1.273.184
Porumb	224.613	242.089	22.921	5.474	495.370
Alte cereale și leguminoase	43.716	45.770	553	4.574	94.613
Alte alimente	195.540	62.879	3.702	471	262.592
Alte furaje	24.239	11.843	60	6	262.592
Total	971.110	1.006.538	167.509	16.748	2.161.905

Sursa: Antipa 1929: 126; Georgianu 1920: 21.

Tabelul 2
Produsele industriale expediate de inamic
între 1 decembrie 1916 și 31 octombrie 1918⁵⁴:

*Cantitățile sunt exprimate în tone	Țările de destinație				Total
	Germania	Austro-Ungaria	Turcia	Bulgaria	
Pieri brute și neprelucrate	9.017	5.348	12	302	14.679
Lemn	80.792	92.035	6.292	22.034	201.153
Sare	2.403	7.654	----- -	83.888	93.945
Mașini, Unelte Fer și metale	6.351	36.284	8.312	6.528	57.475
Chimicale	629	1.042	130	258	2.059
Textile	5.369	4.619	9	32	10.028
Alcool, Spirt, Tutun	5.916	2.686	85	-----	8.687
Total	131.441	159.666	15.623	115.704	442.434

Sursa: Antipa 1929: 127; Georgianu 1920: 22.

⁵⁴ Antipa 1929: 127; Georgianu 1920: 22.

Tabelul 3
Situația importului și exportului de produse agro-alimentare (1940-1943)

Anul	Exporturile către Germania		Importurile din Germania	
	Valoarea (milioane mărci)	Cantitatea (tone)	Valoarea (milioane mărci)	Cantitatea (tone)
1940	183,6	979.866	1,1	319
1941	85,9	305.389	6,5	6.800
1942	163,9	173.064	3,6	3.092
1943	117	107.145	4,6	2.374

Sursa: Hillgruber 2007: 473.

Tabelul 4
Situația importului și -exportului de produse industriale (1940-1943)

Anul	Exporturile către Germania		Importurile din Germania	
	Valoarea (milioane mărci)	Cantitatea (tone)	Valoarea (milioane mărci)	Cantitatea (tone)
1940	241,7	1.281.250	349	268.343
1941	259,8	2.402.142	428,3	369.958
1942	263,5	1.555.135	712,4	1.031.531
1943	205,6	1.257.666	990	1.296.085

Sursa: Hillgruber 2007: 473.

Tabelul 5
Structura exportului României după valoare (după principalele grupe de mărfuri) în intervalul 1941-1944

Anul	Petroliere	Cereale	Produse vegetale alimentare	Animale vii
1941	77,9	13,8	3,1	0,3
1942	60,04	20,1	7	5
1943	66	14,6	7,3	5,9
1944	55,6	33,2	5,4	2,7

Anul	Produse animale alimentare	Produse animale nealimentare	Lemn și produse derivate	Diverse
1941	0,3	0,9	2,4	1,3
1942	3,5	0,7	1,1	2,2
1943	3,3	0,4	0,7	1,8
1944	1,1	0,2	0,4	1,4

Sursa: Axenciuc 2000: 366-167.

BIBLIOGRAFIE

- Anastasiu, Iordache (2003), „România în anii Primului Război Mondial”, în (ed.) Platon, Gheorghe, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, *De la Independență la Marea Unire (1978-1918)*, București, Editura Enciclopedică.
- Antipa, Grigore (1929), *L'Occupation Ennemie de la Roumanie et ses Conséquences économiques et Sociales*, Paris, Les Presses Universitaires de France.
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond *Direcția Generală a Poliției*, 31/1942: 90 [ANIC, DGP].
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond *Microfilme Franța*, 316: 991-995 [ANIC, Franța].
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond *Microfilme SUA*, 75: 3.467.150, 3.467.156 [ANIC, SUA].
- Axenciuc, Victor (2000), *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice, 1859-1947*, vol. III: *Monedă - credit - comerț - finanțe publice*, București, Editura Academiei Române.
- Bacalbașa, Constantin (1921), *Capitala sub ocupația dușamanului 1916-1918*, Brăila, Editura Ancora.
- Brătianu, Vintilă I. (1919), *Pacea de robire*, București, Editura Imprimeria Independența.
- Buzatu, Gheorghe (1998), *O istorie a petrolului românesc*, București, Editura Enciclopedică.
- Calafeteanu, Ion (1999), *Români la Hitler*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Ciucă, Marcel-Dumitru & Ignat, Maria (eds) (1999), *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. III, București, Arhivele Naționale ale României.
- Ciucă, Marcel-Dumitru & Ignat, Maria (eds) (2000), *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. IV, București, Arhivele Naționale ale României.
- Ciucă, Marcel-Dumitru & Ignat, Maria (eds) (2002), *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. VI, București, Arhivele Naționale ale României.
- Ciucă, Marcel-Dumitru & Ignat, Maria (eds) (2007), *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. X, București, Arhivele Naționale ale României.
- Constantiniu, Laurențiu (2008), „România și Al Treilea Reich. Evoluția raporturilor bilaterale (1940-1944)”, în (ed.) Giurescu, Dinu C., *Istoria Românilor*, vol. IX, *România în anii 1940-1947*, București, Editura Enciclopedică.
- Georgianu, Ilie I. (1920), *România sub ocupațiune dușmană*, fascicula II: *Exploatarea economică a țării. Organizarea și activitatea Statului*

Major Economic, București, Tipografia „Cultura Neamului Românesc”.

Giurescu, Dinu C. (1999), *România în Al Doilea Război Mondial (1939-1945)*, București, Editura All.

Hillgruber, Andreas (2007), *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române (1938-1944)*, București, Editura Humanitas.

Răcilă, Emil (2005), *România în Primul Război Mondial. Situația economică, social-politică, și administrativă din teritoriul românesc vremelnice ocupat*, București, Editura Ager-Economistul.

Rădulescu-Zoner, Șerban & Marinescu, Beatrice (1993), *Bucureștii în anii Primului Război Mondial 1914-1918*, București, Editura Albatros.

Spiridon, Lucian M. (2004), *Relații economice româno-germane. 1940-1944*, Buzău, Editura Coresi & Mitrofan.